

Thanatos

ISSN 2242-6280, vol. 2 2/2012

© Suomalaisen kuolemantutkimuksen seura

KIRJA-ARVIO POLIITTINEN MURHATYÖ PAIKALLISYHTEISÖN SIELUNMAISEMASSA

Jussi Jalonen

Juha Mäki-Ketelä: *Joku muistaa aina. Murhenäytelmä Ylöjärveläiseen tapaan.*
Omakustanne, Ylöjärvi 2013. 183 sivua.

Suomen itsenäisyyden ajan varhaisvuosien poliittiset murhat ovat antaneet aihetta niin tietokirjoihin kuin romaaneihin. Surmatyöhön yltyvää poliittista vihaa ja sen taustoja käsitteli viimeksi romaanitaiteen keinoin kirjailija Asko Jaakonaho, jonka esikoisteos *Onnemme tiellä* pureutui kunnallispoliitikko Onni Haposen muilutukseen ja murhaan Lapuan liikkeen väkivaltaisuuksien aikana. Ylöjärvellä majaileva kasvatustieteen tohtori ja opettaja Juha Mäki-Ketelä on ottanut oman esikoistietokirjansa *Joku muistaa aina* aiheeksi asuinpitäjässään aikoinaan huomiota herättäneen henkirikoksen, jonka taustalla puolestaan oli vuoden 1918 sisällissodan valkoinen terrori. Teoksen päähenkilö on ylöjärveläinen agronomi ja paikallinen merkkihenkilö Antti Penjaami Mäkikylä, joka murhattiin epäselvissä oloissa Tampereen valtauksen jälkimainingeissa.

Mäki-Ketelän teos pyrkii eräänlaiseen tapaustutkimukseen perimätietoa hyväksi käyttäen. Kirjan alkuun on sisällytetty lyhyt, kaikin puolin ihmisläheinen ja tiivis kuvaus Mäkikylän henkilöhistoriasta, joka luo populaarihistoriallisen kuvan toimeliaasta ja aatteellisesta

kansalaisvaikuttajasta. Maltillisena humanistina esitetty Mäkikylä näyttäytyy ennen kaikkea julkisena hahmona, jonka persoonassa ruumiillistuu 1900-luvun alun vireä yhteiskunnallinen toiminta työväenyhdistyksistä raittiusseuroihin. Kirjan alkuun sisältyy myös kenties turhankin kattavilla sitaateilla varustettu kuvaus sotatoimista Ylöjärven alueella keväällä 1918; samaten teoksen myöhemmissä kohdissa olisi sota-ajan ja valkoisen terrorin yleisessä kuvauksessa ollut ehkä hieman tiivistämisen varaa. Toisaalta kertomuksen huolellisella saattamisella laajempiin asiayhteyksiinsä on omat perusteensa, sillä kenttäoikeuden syyttömänä vapauttaman ja suojeluskuntalaisten vasta jälkikäteen murhaaman Mäkikylän tapaus ei jäänyt vain paikalliseksi episodiksi. Ylöjärveläisen agronomin murha oli sisällissodan yleisen terrorin keskelläkin kuohuttava tapaus, johon viitattiin sekä työväenlehdissä että valtiopäivillä.

Mäkikylän murha oli tapahtuessaan arvoitus, sillä tekijästä tai teon motiiveista ei ollut juuri mitään yksiselitteistä tietoa. Epävarmuus ja surmatyön nimekäs uhri herättivät maaseutukunnassa runsaasti arvuutteluja tapahtumasta ja sen taustoista. Kirjan varsinaisen pääosan muodostavatkin murhatyön yksityiskohdista esitettyjä otaksuvia käsittelevät luvut, jotka nojaavat haastatteluaineistoon sekä perimä- ja muistitietoon. Mäkikylän murha oli selvästi merkittävimpiä yksittäisiä tapahtumia Ylöjärven paikallisyhteisön kokemuksissa vuoden 1918 aikana, ja sai myöhemmin hallitsevan osuuden sisällissotaa koskettelleissa tarinoissa. Mäki-Ketelä erottelee kirjassaan systemaattisesti ja huolellisesti erilaiset kertomukset, jotka Mäkikylän murhan ympärille on sittemmin rakentunut; osansa saavat muun muassa kertomukset salaliitosta ja palkkamurhasta. Esille tulee kiintoisalla tavalla myös murhaa enteillyt pelonsekainen, jännittynyt ja kohtalokas tunnelma, jossa eräät paikalliset aavistelivat Mäkikylän hengen jo olleen vaarassa.

Tapahtumien ympärille versoneisiin kertomuksiin liittyy kansallisesti tunnettuja hahmoja, kuten Ylöjärveltä kotoisin olleen professori Jooseppi Julius Mikkolan puoliso, kirjailija Maila Talvio. Eettisistä syistä on Mäki-Ketelä eräissä tapauksissa suojannut muutamien murhaa koskeviin huhuihin liittyneiden ja arvuuttelujen kohteina olleiden henkilöiden anonymiteetin. Kerronnassaan tuo Mäki-Ketelä esille arkailematta ja suorasukaiseen tyyliin myös omia johtopäätöksiään punnitessaan paikallisten tarinoiden todistusvoimaa. Kerronta antaa ehkä hieman salapoliisimaisen vaikutelman, mutta kyseessä ovat myös eräät teoksen vetävimm

kirjoitetut kohdat, ja tekijän ajatuksenkulkua on rattaosaa seurata. Kirjaa voi lukea näiltä osin myös kartoituksena siitä, miten kirjoittajan omat pohdinnat ja aineiston kerääminen ovat edenneet askel askeleelta.

Kaikkineen teos on kiintoisa lukukokemus, joka on hyvinkin hyödyksi vaikkapa vuotta 1918 käsittelevän kansanperinteen tutkijalle. Myös perinteisenä kotiseutukirjana teos puoltaa ilman muuta paikkaansa. Vaikkei teosta olekaan tarkoitettu varsinaiseksi historiantutkimukseksi, se on varustettu huolellisesti alaviittein ja riittävällä lähdeluettelolla. Ennen kaikkea tietokirja onnistuu välittämään aidon ja monisäikeisen tunnelman hyvinvoivan maalaisyhteisön tuntemuksista murhatyön äärellä. Esille tulevat murhaa edeltäneet pelkotilat, surmatyön synnyttämä tunnelman laukeaminen sekä hämmennys ja pelko, arvostetun henkilön kuoleman aiheuttamat menetyksen ja turhautuneisuuden tunteet, ja lopulta epätoivoinen halu saada tapahtumasta edes jonkinlainen selko, vaikkapa sitten sepitettyjen tarinoiden kautta. Kirja kuvaa eloisesti, miten yhden ihmisen selvittämättä jääneestä väkivaltaisesta kuolemasta ja tätä ympäröivistä huhuista voi tulla lähtemätön osa paikallisyhteisön historiallista tietoisuutta.

Jussi Jalonen, FL, on sotahistorian tutkija Tampereen yliopistolta. Hän on kirjoittanut jääkärieversti Eino Polónin elämäkerran ”Haavoitettu ritari”, ja hänen artikkeleitaan on julkaistu Sotahistoriallisessa Aikakauskirjassa.